

www.mil.gov.ua/index.php?part=archive&lang=ua&sub=history.

4. О Рабоче-крестьянской Красной армии: Декрет Совета Народных Комиссаров РСФСР від 08.04.1918 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mil.gov.ua/index.php?part=archive&lang=ua&sub=history.

5. О введении в действие закона об обязательной военной службе: Постановление ЦИК СССР и СНК СССР от 18 сентября 1925 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_2652.htm.

6. Об обязательной военной службе: Закон СССР от 13.08.1930 № 42/253б [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lawmix.ru/sss/15809>.

7. Положення про військові комісаріати : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 р. № 389 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389-2013-%D0%BF>.

8. Мельник Ю. В. Правове регулювання діяльності місцевих органів виконавчої влади : автореф. дис... канд. юрид. наук / Ю. В. Мельник // Київ нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. – К., 2006 – 18 с.

УДК 351.82:330.322

*Ульянченко Ю. О., д.держ.упр., доц., ХарPI НАДУ,
Косенко А. В., к.держ.упр., ХарPI НАДУ*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ

В статті розглянуто фактори формування інвестиційного клімату країни та галузей економіки. Проаналізовано динаміку інвестиційної привабливості України. Визначена необхідність зовнішнього інвестування у економіку країни на сучасному етапі її розвитку. Досліджено основні перешкоди для іноземних інвестицій в Україну, а також розглянуто шляхи залучення іноземних інвестицій у країну та основні можливості покращення інвестиційного клімату в Україні.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційний клімат, іноземні інвестиції, інвестиційна політика, сприятливі умови інвестування.*

The factors of forming of investment climate of country and industries of economy are considered in the article. The dynamics of the investment attractiveness of Ukraine is analysed. The necessity of foreign investment in the economy at the present stage of its development. The main obstacles for foreign investment in Ukraine are studied, and the ways of attracting foreign investment into the country are considered and the main features to improve the investment climate in Ukraine.

Key words: *investments, investment climate, foreign investment, investment policy, favorable investment.*

Постановка проблеми. Інвестування в економіку є загальною закономірністю розширеного суспільного відтворення, в процесі якого здійснюється пошук раціонального варіанту структури національної економіки. Інвестиції є одним із найважливіших засобів забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у всіх галузях економіки, підвищення якісних показників господарської діяльності, визначають конкурентоспроможність у світовому співтоваристві та процес економічного зростання в цілому. Запорукою успішного залучення інвестиційних коштів в економіку певної країни є створення в ній сприятливого інвестиційного клімату, який забезпечує також високий рівень інвестиційної привабливості цієї країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізом та вивченням цієї проблеми займалися такі вчені, як Т. В. Майорова [4; 5], А. А. Пересада [8], Л. М. Борщ, С. С. Погореловський [9], О. В. Носова [6; 7] та ін. Проте, оскільки економічна система в цілому є динамічною і такою, що постійно змінюється, існує об'єктивна необхідність проведення безперервних досліджень у сфері інвестування, з метою виявлення напрямів покращення інвестиційного клімату та активізації вітчизняних інвестиційних процесів для вирішення завдань стабілізації та піднесення економіки України.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сучасного стану інвестиційного клімату в Україні та з'ясування можливих напрямів його покращення.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення в світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національної економіки.

Згідно із Законом України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.91 [10], інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект. Інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [10]. Інвестиційна привабливість – це сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування національної економіки на макро-, мезо- і макрорівнях.

Сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, соціокультурних, організаційно-правових і географічних чинників, наявних у тій чи іншій країні, що визначають ступінь ризику капіталовкладень і

можливість їх ефективного використання та, у кінцевому рахунку, залучають або відштовхують інвесторів, прийнято називати інвестиційним кліматом (рис. 1). Для України інноваційний клімат є одним із основних факторів забезпечення її сталого розвитку, який означає вихід усього господарства країни на режим стабільного соціально-економічного розвитку [9].

Розвиток економіки значною мірою залежить від розмірів, темпів зростання та цільового використання інвестицій. Ситуація, що склалася на сьогоднішній день в українській економіці, показує, що необхідно звернути особливу увагу на залучення значних фінансових ресурсів для активізації інвестиційних процесів. Джерелами інвестицій, як відомо, є внутрішні та зовнішні вкладення. Є досить багато суперечок з приводу того, які саме джерела фінансування інвестиційної діяльності будуть найімовірнішими та найефективнішими в даному розрізі часу. Деякі дослідники вважають, що в зв'язку з тим, що Україна обслуговує велику частину зовнішнього боргу, вона має орієнтуватися на внутрішні джерела фінансування. Інші, навпаки, віддають перевагу залученню іноземного капіталу, наголошуючи на тому, що в більшості розвинутих країн світу капіталізатором інвестиційної активності став саме іноземний капітал. Та, як в одному, так і в другому варіанті першою й основною постає проблема залучення тих чи інших фінансових ресурсів саме в інвестиції [2].

Рис. 1. Чинники, що впливають на формування інвестиційного клімату

Активізація інвестиційної діяльності в Україні – вкрай важливе завдання, розв'язання якого в умовах, що склалися, неможливе без ефективного державного втручання. Саме держава відповідає за створення сприятливого інвестиційного середовища, тому подальший розвиток загальноекономічної ситуації в Україні значною мірою залежатиме від результативності державної інвестиційної політики і від ступеня зміни на краще несприятливих тенденцій, накопичених у сфері інвестування.

Серед основних факторів, що заважають покращенню інвестиційної політики, можна зазначити такі [13]:

- орієнтація українського уряду на залучення фінансових ресурсів переважно від міжнародних фінансових організацій (МВФ, МБРР), що призводить до недооцінки необхідності стимулювання дій приватних іноземних інвесторів;

- домінування урядової політики в Україні та вплив на неї політико-економічних угруповань, орієнтованих на отримання не економічного прибутку, а рентних доходів, що стимулює закритість та викликає негативне ставлення до "чужинців": як національних, так і іноземних потенційних інвесторів;

- в урядових структурах та на регіональному рівні управління зберігається поділ інвесторів на „своїх” (вітчизняних) та „чужих” іноземних; однак зрозуміло, що сьогодні від бюрократичного свавілля потерпають як перші, так і другі.

Перебіг сучасних політичних процесів та практична реалізація встановлених цілей та пріоритетів поліпшення інвестиційного клімату в Україні, переважно негативно впливають на інвестиційний клімат й, зокрема, міжнародну інвестиційну привабливість України, підвищують ризики для інвесторів, зумовлюючи тим самим втрати в конкурентній боротьбі за світові інвестиційні ресурси.

На даний момент наша держава не здобула серйозних досягнень у забезпеченні національної конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. При розрахунку індексу глобальної конкурентоспроможності України [11], беручи до уваги розвиток таких економічних параметрів, як інституції, інфраструктура, макроекономіка, охорона здоров'я, освіта, ефективність ринків, технологічне оснащення, бізнесове середовище та інноваційну сферу, наша держава, згідно з оцінкою Всесвітнього економічного форуму, що міститься у «Глобальному звіті про конкурентоспроможність», зайняла 84-у позицію із 148 країн світу [14]. Для порівняння – у 2009 р. Україна знаходилася на 69 місці, а в 2013 р. – на 73. Тобто Україна в рейтингу глобальної конкурентоспроможності втратила 11 позицій, з 73 до 84, отримавши показник 4.05 бали з 7 можливих. Падіння її рейтингу пов'язано з низькою продуктивністю економіки та ін. факторами.

Інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим незважаючи на те, що владою давно вже задекларована інноваційно-інвестиційна

модель розвитку. За оцінками Міністерства економіки, загальна потреба в інвестиціях для структурної перебудови економіки України становить від 140 до 200 млрд дол. США, а щорічна потреба - близько 20 млрд дол. США. Фактичний обсяг необхідних іноземних інвестицій в економіку України становить 40-60 млрд дол. США. За оцінками експертів Всесвітнього банку, для досягнення рівня розвитку США Україні потрібно загалом 4 трлн. дол. США. Отже, фактичні обсяги інвестицій в Україну є мізерними в порівнянні з цими цифрами [13].

Рівень бюрократизму та урядового регулювання бізнесу в Україні фахівці вважають одним з найвищих у світі, це зумовлює необхідність захисту прав власності та мінімізації ризиків у залученні коштів і стимулюванні інвестиційної діяльності. Найбільшим недоліком інвестиційного клімату в Україні є надзвичайно високий рівень корупції. Вважається, що коли річний рівень ВВП на душу населення нижче 8 тис. дол., то така держава не може бути не корумпованою. В Україні ж, за всіма підрахунками (враховуючи всі соціальні пільги та виплати), цей показник складає не більше 5 тис. дол.

Оскільки інвестиційний клімат будь-якої країни визначається насамперед стабільністю її економічної та політичної ситуації, цілком зрозумілим є той факт, що Україну визнано однією з найризикованіших країн Східної Європи щодо вкладання інвестицій.

Викликають серйозні нарікання з боку як науковців, так і безпосередніх іноземних інвесторів непослідовність і, відповідно, непередбачуваність правових важелів іноземного інвестування. За роки незалежності в Україні 6 разів змінювалися умови інвестиційної діяльності для нерезидентів. При цьому часто новий закон скасовує або навіть зводить нанівець попередній; існує різновекторність дій ключових гілок влади. Загалом спостерігається маніпулювання правовим полем, якого не визнає цивілізований ринок.

Привабливе для іноземних інвесторів правове оточення повинно відповідати трьом умовам. По-перше, приватні інвестори, як іноземні, так і внутрішні, мають бути впевнені, що їх інвестиції надійно захищені добре розвиненою системою законів. По-друге, інвестори мають бути переконані, що закони впроваджуються в життя: найдосконаліше законодавство не має ніякої цінності, якщо не втілюється у практиці. По-третє, інвестори потребують стабільності та передбачуваності системи юриспруденції. Залишається невирішеною проблема забезпечення зарубіжних інвесторів інформацією про чинне законодавство стосовно іноземних інвестицій. Практично немає єдиного підходу до статусу та відміни попередніх законів, тому важко визначити, які закони зберігають чинність, а які були анульовані [1].

Негативний вплив на інвестиційну привабливість здійснює кредитна система, що передбачає високі відсоткові ставки за кредитами. Через високі банківські відсоткові ставки за кредитами підприємствам, які намагаються реалізувати інвестиційні проекти, важко конкурувати з одержува-

чами позики, яким потрібні кошти для короткострокових операцій. У сфері кредитної політики важливим завданням є створення сприятливих умов для активізації довготермінового кредитування реального сектора економіки. Це можливо завдяки: пом'якшенню відсоткової політики; переорієнтації кредитних ресурсів банків на довготермінове кредитування; пільговому оподаткуванню прибутку комерційних банків від операцій довготермінового кредитування; створенню спеціальних інвестиційних банків із забезпеченням пільгових умов кредитування інвестиційних програм [3].

Варто розуміти, що недостатній обсяг інвестицій в українську економіку обертається технологічним відставанням виробництва, зростаючою зношеністю основних фондів. В умовах збиткової діяльності і низької рентабельності промислової сфери, значного податкового тиску та відсутності впродовж багатьох років дієвої підтримки реального виробництва підприємства не здатні здійснити модернізацію та інноваційне оновлення основних фондів. Враховуючи, що інвестиції виступають дієвим важелем здійснення структурної перебудови економіки, розв'язання соціальних і економічних проблем, можна визначити основні завдання державного управління у цьому розрізі. Ключовими завданнями державного управління є: державні гарантії іноземним інвесторам на довгострокові проекти, надання державних пільг на розвиток окремих галузей економіки країни, покращення інвестиційного клімату, активізація інвестиційної активності, накопичення інвестиційних ресурсів та їх концентрація на пріоритетних напрямках розвитку економіки. Проте активізацію іноземного інвестування можна розглядати лише як наслідок поживлення економіки, але не як його причину. Відповідно для залучення іноземних інвестицій необхідно перш за все вирішити проблеми макроекономічної стабілізації та активізувати дію всіх важелів економічного стимулювання інвестиційної діяльності відносно до національної належності інвестицій [13].

Відтак, основними напрямками поліпшення інвестиційного клімату країни повинно бути:

- сприяння розвитку інвестиційної інфраструктури (інвестиційних фондів, аудиторських та страхових компаній);
- покращання інформаційного забезпечення іноземних інвесторів про потенційні можливості інвестування;
- на законодавчому та виконавчому рівнях влади виникає потреба в усуненні негативних чинників правового характеру, які унеможливають процес ефективного регламентування підприємницької діяльності в частині залучення та освоєння інвестицій, оскільки малий та середній бізнес дозволяє використовувати інвестиційний потенціал територій, створювати конкурентне ринкове середовище, швидко реагувати на споживчі потреби і кон'юнктуру ринку, розширюють мережу видів діяльності, орієнтуються на регіональну і місцеву специфіку;
- удосконалення порядку сплати митних платежів і зборів при

надходженні іноземних інвестицій в Україну;

– створення системи правового захисту іноземних інвесторів від боржників та недобросовісних партнерів.

Досить ефективним засобом залучення інвестицій є створення вільних економічних зон. В Україні відповідними законодавчими актами створено 11 вільних економічних зон, у 9 регіонах введений спеціальний режим інвестиційної діяльності. Проте їхнє створення в Україні не дало очікуваних результатів із залучення іноземного капіталу, оскільки на цих територіях розміщувалися переважно вітчизняні капітали і підприємства, що ухиляються від оподаткування.

Необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат не тільки для іноземних інвесторів, але й для вітчизняних. І мова не про те, щоб дати їм гроші на здійснення інвестицій. Приватному капіталу також потрібні гарантії від примусових вилучень і свавілля влади, система страхування від некомерційних ризиків, а також стабільні умови роботи при здійсненні довгострокових інвестицій. Не сприяє створенню позитивного інвестиційного клімату і слабка система правового і економічного захисту інвесторів, втручання органів влади у перерозподіл клієнтури між окремими банками а також розвиток земельного законодавства у напрямку вирівнювання прав вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

Висновки. На сучасному етапі українську економіку можна охарактеризувати такими словами: ми живемо у борг, і що більше позик бере уряд, то глибшою стає боргова яма. Згідно з даними Держкомстату, Україна більше імпортує товарів, ніж експортує. При цьому власне виробництво «заморожене» і стоїть на місці. Однак для закупівлі іноземних товарів потрібні гроші. Якщо власних коштів бракує – можна позичити. Така ситуація точно не на руку жодному інвестору. Зокрема, як наслідок, в Україні існує велика частка тіньового сектора, низький рівень віддачі на вкладення.

Підсумовуючи вище сказане, зазначимо, що формуванню сприятливого інвестиційного клімату в Україні мають передувати масштабні комплексні заходи щодо поліпшення умов діяльності інвесторів, розширення механізмів та інструментів здійснення інвестицій та реалізації інвестиційних проектів. Відповідне збільшення обсягу інвестицій в економіку України забезпечить пришвидшення соціально-економічного розвитку регіонів та пріоритетних галузей виробництва.

Таким чином, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення в світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національної економіки.

Список використаних джерел

1. Гераймович В. Л. Проблеми державного регулювання

інвестиційного процесу в Україні / В. Л. Гераймович // Науковий вісник НУБіПУ. – 2011. – № 4. – С. 168–171.

2. Дубініч-Тарапата К. М. Джерела формування інвестиційної діяльності в Україні / К. М. Дубініч-Тарапата // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 2. – С. 77–87.

3. Лазебник Л. Л. Інвестиційний клімат та економічна мотивація іноземного інвестування в Україні / Л. Л. Лазебник // Фінанси України. – 2010. – № 4. – С. 82–88.

4. Майорова Т. В. Залучення іноземних інвестицій в умовах глобалізації / Т. В. Майорова // Вісник КНЕУ імені В. Гетьмана. – 2011. – № 1. – С. 89.

5. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : підручник / Т. В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

6. Носова О. В. Інвестиційний клімат в Україні / О. В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 16. – С. 59–65.

7. Носова О. В. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення / О. В. Носова // Соціально-економічна та регіональна політика. – 2010. – № 1. – С. 59.

8. Пересада А. А. Інвестиційний аналіз : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / А. А. Пересада. – К. : КНЕУ, 2003. – 134 с.

9. Погореловський С. С. Оцінка інвестиційного клімату України та напрями його покращення / С. С. Погореловський // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1. – С. 477.

10. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560 – XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47 (змін. і доп. – 23.07. 2010 р.).

11. Український національний гід [Електронний ресурс] : Індекс Глобальної конкурентоспроможності 2012–2013 рр. – Режим доступу: <http://ung.in.ua/ua>.

12. Череп А. В. Інвестиційна діяльність України: стан та шляхи активізації / А. В. Череп, Г. І. Рурк // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2011. – № 3. – С. 48–52.

13. Щепіна Т. Г. Проблеми формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні / Т. Г. Щепіна // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : зб. наук. пр. – К., 2014. – Вип. 38. – С. 109–114.

14. Infolight – інформаційно-аналітичний центр [Електронний ресурс] : Аналіз індексу конкурентоспроможності України в 2013–2014 рр. – Режим доступу: <http://infolight.org.ua>.